

مفهوم ریشه کنی و جنایت علیه بشریت در پرونده ۰۰۲+ شعب

فوق العاده دادگاه‌های کامبوج

دکتر صادق سلیمی* - سید محمد باقر امیریان**

چکیده

تشکیل دادگاه‌های نسل سومی از جمله مباحثی است، که در حقوق بین‌الملل سابقه طولانی ندارد. این دادگاه‌ها نه کاملاً شبیه دادگاه‌های نسل اول (نورنبرگ و توکیو) هستند و نه عیناً دادگاه‌های ویژه یوگوسلاوی سابق و رواندا، اما برخی ویژگی‌های این دادگاه‌ها را دارا هستند. همچنین، هزینه‌های مربوط به این قسم از دادگاه‌ها، بین دولت مربوطه و سازمان ملل متحد تقسیم می‌گردد و وکلا و قضات و کارمندان بین‌المللی و ملی دارند.

یکی از دادگاه‌های نسل سومی که اخیراً رأی خود را در خصوص محکومیت سران خمرهای سرخ صادر کرد، شعب فوق العاده دادگاه‌های کامبوج است، که به جرائم ارتكابی بین سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۷۹ رسیدگی میکند. اتهام مرتکبان جرائم ریشه کنی، تخلیه اجباری در دو مرحله و ... بود، که نهایتاً علی‌رغم دفاعیات خپو سفمان و نئون چه آ و وکلای آنان، شعبه محکومیت آنان را انشا کرد. از آنجائیکه متهمان سن بالایی داشتند، برای اجرای به موقع عدالت پرونده بین چند شعبه تقسیم شد. هرچند اینگ ساری که یکی از متهمان پرونده بود، در سال ۲۰۱۳ در طول دادرسی فوت کرد. علی‌رغم اصرار دولت کامبوج برای محاکمه در دادگاه‌های داخلی توسط خود این کشور، دادگاه نسل سومی تشکیل شد، که در آن قضات بین‌المللی هم حضور یافتند.

کلید واژگان: محاکم کیفری بین‌المللی، محاکم ویژه، حقوق کیفری، دادگاه کامبوج، جنایت علیه بشریت، ژنوساید.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

*. دکتر صادق سلیمی، هیات علمی دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز

** دانشجوی دکترای حقوق بین‌الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز b.amirian87@yahoo.com

فصلنامه مطالعات بین‌المللی (ISJ)، سال دوازدهم، شماره ۴، بهار ۱۳۹۵، صص ۲۲۷-۱۹۹

مفهوم ریشه کنی و جنایت علیه بشریت در پرونده ۰۰۲ شعب فوق العاده دادگاه‌های کامبوج

* صادق سلیمی

** سید محمد باقر امیریان**

دیباچه

دو انتقال اجباری مردم در کشور کامبوج بین سال‌های ۱۹۷۵ تا ۱۹۷۹، همچنین کشتن و اعدام و ریشه کنی افراد باعث شد، تا نهایتاً پس از قریب به سی سال عاملان این جنایات محاکمه شوند. مفهوم ریشه کنی در این محاکمات موسع تفسیر شد البته این شکل از تفسیر مفاهیم در دیوان بین‌المللی یوگوسلاوی سابق وجود داشت، لذا خواهیم دید که آیا این امر خلاف اصل تفسیر به نفع متهم است یا خیر؟ و این که آیا آگاهی معقول صرف به نتیجه یک فعل ارتكابی به عنوان عنصر معنوی قابل شناسایی هست؟

*. دکتر صادق سلیمی، هیات علمی دانشکده حقوق دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز است.

** دانشجوی دکترای حقوق بین الملل دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز b.amirian87@yahoo.com

فصلنامه مطالعات بین‌المللی (ISJ)، سال دوازدهم، شماره ۴، بهار ۱۳۹۵، صص ۲۲۷-۱۹۹

چگونگی تشکیل شعب فوق العاده دادگاه‌های کامبوج

در ۱۹۷۹ وقتی جهانیان به قتل عام مردم به دست حکومت پل پوت پی بردند، کشورهای مختلف (کانادا، نروژ، انگلستان، ایالات متحده آمریکا و استرالیا) مدارک مشروعی به کمیسیون فرعی سازمان ملل متحد برای پیشگیری از تبعیض و حمایت از اقلیت‌ها تسلیم کردند و از کمیسیون دعوت نمودند تا به بحث درباره مورد نقض جدی حقوق بشری به وسیله حکومت پل پوت پردازد. (اردبیلی، ۱۳۷۱، صفحه ۶). سوالی که در اینجا مطرح می‌گردد، اینکه، نقش فشار افکار عمومی برای مجازات مرتکبان جنایت علیه بشریت و ... و نهایتاً تشکیل دادگاه‌های نسل سومی برای اجرای این مهم چه میزان می‌باشد؟

کمیسیون درنهایت، گزارشی را به تصویب رساند که در آن حوادثی که در کامبوج اتفاق افتاده بود با عباراتی بدیع بیان شده بود اما سخنی از کشتار جمعی به میان آید. البته مسأله در همین جا پایان نیافت. اتهام کشتار جمعی نیز که به زبان نماینده شوروی و ویتنام در ۱۹۷۹ به ترتیب در شورای امنیت و مجمع عمومی جاری شد و مجدداً از زبان نماینده ویتنام در ۱۹۸۰ در مجمع عمومی شنیده شد طینینی نداشت. بار دیگر این اتهام که انصافاً به نظر من بی‌وجه نبود تلاشی برای مشروع جلوه دادن مداخله ارتش ویتنام (متحد شوروی) در کامبوج تلقی شد و بدین ترتیب قتل عام مردم بدون کیفر ماند.

در زمان حکومت خمرهای سرخ در کامبوج از آوریل ۱۹۷۵ تا ژانویه ۱۹۷۹، نزدیک به سه میلیون نفر جان خود را از دست دادند. به دنبال پایان حکومت خمرها، جنگ داخلی در کامبوج آغاز شد که تا سال ۱۹۹۸ به طول انجامید. ابتدا در سال ۱۹۹۷ دولت کامبوج از ملل متحد درخواست کمک جهت ایجاد دادگاهی برای تعقیب رهبران عالی خمرها نمود. سپس مجلس ملی کامبوج در سال ۲۰۰۱ قانون ایجاد دادگاهی خاص جهت محاکمه جنایات مهم ارتكابی در دوره حکومت خمرهای سرخ را تصویب نمود. دولت اصرار داشت محاکمه در داخل کامبوج، توسط قضات و کارکنان کامبوجی در کنار کارکنان خارجی صورت پذیرد. ولی به دلیل ضعف نظام حقوقی، ماهیت بین‌المللی جنایات ارتكابی و تلاش برای اجرای استانداردهای بین‌المللی، سرانجام در ژوئن ۲۰۰۳ توافقنامه‌ای میان دولت کامبوج و ملل متحد درخصوص چگونگی مشارکت جامعه بین‌المللی در محاکمه مزبور منعقد گردید. (سلیمی، ۱۳۹۱، صفحه ۳۶۶).

در تأسیس شعب فوق العاده کامبوج اسناد حقوقی متعددی تنظیم شدند که عبارتند از: قطعنامه‌های مجمع عمومی و کمیسیون حقوق بشر ملل متحد با موضوع درخواست تأسیس، قطعنامه مجمع عمومی در تصویب توافقنامه (UN. DOC.GA/RES/57/228B-2003)، توافق نامه بین‌المللی با ملل متحد. با این وجود، قانون داخلی مبنای حقوقی تأسیس دادگاه مزبور تلقی می‌شود. این قانون دو سال قبل از انعقاد توافقنامه با ملل متحد یعنی در سال ۲۰۰۱ لازم الاجرا شد و در توافقنامه مزبور نیز ذکر شده که تعقیب مجرمین به موجب نظام حقوقی کامبوج انجام خواهد شد. هدف اصلی کامبوج از انعقاد توافقنامه با ملل متحد، صرفاً تنظیم نحوه همکاری میان ملل متحد و کامبوج بوده است. در فوریه ۲۰۰۲ ملل متحد به این دلیل که دادگاه کامبوج استقلال و بی‌طرفی لازم برای همکاری ملل متحد در این خصوص را تضمین نمی‌کرد، مذاکرات را ترک کرد. سرانجام با فشارهای مجمع عمومی، مذاکرات از سر گرفته شد و توافقنامه‌ای که تضمینات بین‌المللی بیشتری دربر داشت، در ژوئن ۲۰۰۳ به امضا رسید. توافقنامه مزبور سپس مطابق حقوق داخلی به تصویب کامبوج رسید و قانون داخلی قبلی در این خصوص، براساس این توافقنامه اصلاح گردید. بنابراین، تأثیر حقوق بین‌الملل بر حقوق داخلی کامبوج که ابتدا تعصب خاصی بر حقوق و حاکمیت ملی خود داشت کاملاً مشهود است.

مقررات استنادی شعب جهت رسیدگی به اتهامات سران حکومت خمرهای سرخ در ماده ۹ توافقنامه کامبوج صلاحیت موضوعی شعب فوق العاده به ۱- جنایت نسل زدایی مطابق تعریف کنوانسیون ۱۹۴۸ در خصوص پیشگیری و مجازات جنایت نسل زدایی ۲- جنایات علیه بشریت مطابق تعریف مندرج در اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری ۱۹۹۸، ۳- نقض‌های فاحش کنوانسیون‌های ژنو ۱۹۴۹، ۴- سایر جنایاتی که در بخش دوم قانون تأسیس شعب فوق العاده مصوب ۱۰ آگوست ۲۰۰۱ تعریف شده‌اند، محدود شده است. در نظام حقوقی کامبوج، مجازات اعدام از سال ۱۹۸۹ رسماً لغو شده است. کامبوج یکی از کشورهای عضو دیوان بین‌المللی کیفری بوده و تعهد حقوقی به قواعد دادرسی و مستندات آن را پذیرفته است.

حقوق قابل استنادی که جنایت علیه بشریت را درای سی سی سی (Extraordinary

Chambers in the Courts of Cambodia) در برمی‌گیرد ماده ۵ قانون‌ای سی سی سی است، که لازم میدانند حمله به شهروندان باید وسیع یا سیستماتیک باشد. قواعد داخلی مقرر می‌کنند که اگر متهم گناهکار شناخته شد، شعبه باید وی را براساس موافقتنامه و قانون‌ای سی سی سی مجازات کند. ماده ۱۹ موافقتنامه ی‌ای سی سی مقرر می‌کند که حداکثر مجازات برای مرتکبان جرائم در صلاحیت شعب ویژه باید حبس ابد باشد. ماده ۳۹ جدید قانون‌ای سی سی سی مقرر می‌کند: هر کس که مرتکب هر یک از جرائم مقرر در ماده ۳ جدید، ۴، ۵، ۶، ۷ و ۸ شود، باید به مجازات زندان از پنج سال تا حبس ابد محکوم گردد. به علاوه‌ی زندان، شعبه ممکن است دستور مصادره اموال، پول و اموال واقعی مجرمان به دست آمده از طریق غیرقانونی یا توسط رفتار مجرمانه را بدهد. اموال باید به دولت بازگردانده شود.

قواعد داخلی که بر آرای شعب حکومت می‌کند، از جنبه‌های اصول دادرسی منصفانه قابل توجه می‌باشند. چنانکه قواعد داخلی به رئیس اجازه می‌دهد، با مشورت قاضی شعبه در خصوص رأی، حقی بسیار بیشتر از حقوق قابل احترام شناخته شده متهم به وی اعطا شود و یا مندرجات قاعده‌های ۵۹ و ۵۷ از قواعد داخلی شعب که با اجازه دادستان‌ها و قضات تحقیق دسترسی گزینشی به اطلاعات مرتبط با پیشرفت تحقیقات را امکان پذیر می‌شمارند قابل توجه می‌باشند. با این حال، میتوان اجازه انتخاب ماهیت و کمیت اطلاعات قابل دسترسی را از دادستان‌ها و قضات گرفت و آن‌ها را ملزم به ارائه شفاف اطلاعات نمود.

شرحی مختصر از پرونده

پرونده ۰۰۲، جرائم ارتكابی در کامبوج در طول دوره تأسیس نظام دموکراتیک کامپاچا که از ۱۷ آوریل ۱۹۷۵ تا ۶ ژانویه ۱۹۷۹ تشکیل شد، را در برمی‌گیرد. شعبه بدوی شعب فوق العاده دادگاه‌های کامبوج در ۷ اوت ۲۰۱۴ رأی خود را در پرونده ۰۰۲ صادر کرد که به مسئولیت فردی دو تن از سران ارشد حکومت خمرهای سرخ به دلیل ارتكاب جنایت ضد بشریت می‌پردازد. در شعب فوق العاده کامبوج، قضات کامبوج در اکثریت می‌باشند. در ماده ۹ تا ۱۱ اصلاحی قانون کامبوج، قضات بین‌المللی توسط دبیر کل ملل متحد پیشنهاد یا انتخاب و توسط شورای عالی قضایی کامبوج منصوب میشوند.

در بررسی این پرونده گروه‌هایی شناسایی شدند، که یا با ارتش در ارتباط بودند و یا تعقیب کننده‌ی سیاست‌های سوسیالیستی بودند، که این گروه‌ها اعمالی را مانند: دستگیری، اعدام و ... در روستاها مرتکب شدند.

بین ۱۹ سپتامبر تا ۱۹ نوامبر ۲۰۰۷، نئون چا، اینگ ساری، خیو سمفان با دستور بازپرس دستگیر شدند و به زندان‌ای سی سی سی منتقل شدند و اتهام به آن‌ها تفهیم شد. اینگ ساری در سال ۲۰۱۳ فوت کرد. بازپرس بی‌گناهی کیانگ گوآک یو را در پرونده ۰۰۲ در ۱۴ سپتامبر ۲۰۱۰ نپذیرفت. وکلا و بازپرس مصرانه تمایل داشتند تا از خیو سمفان لیستی از سوالات را بپرسند.

بازپرس اصرار داشت که مجازات متهمان سخت باشد به دلیل: سو استفاده کامل از قدرت اداری توسط هر یک از متهمان، عدم ارائه لایحه دفاعیه مناسب و تعداد زیاد بزه دیدگان و نهایتاً اشتیاق به ارتکاب چنین جرم‌هایی.

به دلیل کهنوت سن متهمان و خطر عدم اجرای عدالت در زمان حیات آن‌ها، شعب فوق العاده در سپتامبر ۲۰۱۱ پرونده ۰۰۲ را به چند محاکمه تقسیم کرد. نئون چا معاون پول پوت، رئیس رژیم خمرهای سرخ و خیو سمفان رئیس کمیته اجرائی دولت متهمان پرونده هستند که به دلیل ارتکاب جنایت ضد بشریت، به حبس ابد محکوم شدند. مجازات آن‌ها شدیدترین کیفر مقرر در قانون شعب فوق العاده دادگاه‌های کامبوج تلقی می‌شود. مهمترین مسئله‌ای که در رأی به آن پرداخته شد، بررسی مغایرت تخلیه‌ی اجباری شهرها با حقوق بین‌الملل بود. تخلیه ساکنان شهر پنوم پن و سایر شهرها به مناطق خارج از شهر در آوریل ۱۹۷۵، انتقال جمعیت در برخی مناطق از ۱۹۷۵ تا ۱۹۷۷ و محاکمه مقامات و سربازان سابق جمهوری خمر در مورد اولین انتقال اجباری به ویژه در شهر تول پوچری ۱۹۷۵ به طور خاص در این رأی مورد بررسی قرار گرفت. اما دشوارترین مسئله پیش روی شعبه، ماهیت غیرنظامی جمعیت رانده شده بود. زیرا حمله گسترده و نظام یافته‌ای که طی آن جمعیت از شهرها رانده میشد، مقامات و سربازان سابق جمهوری خمر را نیز هدف قرار می‌داد. سربازانی که برخی از آنان تا پیش از تسلیم، در یک درگیری مسلحانه داخلی مشارکت داشتند.

در نتیجه حمله ارتش در ۱۷ آوریل ۱۹۷۵ زمانیکه پنوم پن سقوط کرد و سربازان جمهوری خمر محاصره گشتند، سربازان مقاومت بیشتری نکردند و اسب‌ها و سلاح خود را تحویل دادند و در نتیجه به عنوان غیرنظامی شناسایی شدند.

بررسی مفاهیم افراد غیر نظامی و ریشه کنی

شعبه معتقد بود که پروتکل اول الحاقی در سال ۱۹۷۵ عرفی نشده بود، یعنی تعریف جمعیت غیرنظامی در پروتکل اول الحاقی:

۱. یک غیرنظامی فردی است که متعلق به یک گروهی از افراد اشاره شده در ماده ۴ کنوانسیون سوم و در ماده ۴۳ این پروتکل نیست. در صورت تردید در مورد غیرنظامی بودن یک شخص، آن شخص غیرنظامی محسوب خواهد شد.
 ۲. جمعیت غیرنظامی تمامی افرادی که غیرنظامی‌اند، را دربر می‌گیرد.
 ۳. حضور افرادی در میان سکنه غیرنظامی که مشمول تعریف غیرنظامی نمیشوند، سکنه مزبور را از دارا بودن خصیصه غیرنظامی محروم نمی‌سازد، در این پرونده صادق نیست، از این رو شعبه تعریف خود را از غیرنظامی بدین نحو ارائه کرد که تمام افراد غیر عضو نیروهای مسلح یا غیر رزمنده، غیرنظامی هستند. به این ترتیب، چون که سربازان جمهوری خمر تا پیش از بازداشت خارج از کارزار محسوب می‌شدند، مشمول این تعریف میشوند. شعبه نتیجه گرفت تخلیه اجباری شهرهایی که بیشتر جمعیت آن را افراد غیرنظامی تشکیل می‌دادند بر مبنای حقوق بین‌الملل قابل توجیه نیست. جدای از آنکه بسیاری از جمعیت رانده شده، کشته یا ناپدید شدند، تخلیه اجباری سبب حاکم شدن شرایط سختی چون کمبود غذا، آب و امکانات پزشکی شد. بنابراین شعبه وقوع جنایت ضد بشریت را در خصوص جمعیت احراز کرد. همچنین بنابر تفسیر شعبه از عناصر اصلی جرم ریشه کنی برخلاف ادعای متهم مرگ افراد نیست، بلکه فراهم کردن شرایطی که علی‌الاصول منجر به مرگ افراد می‌شود، ولو آنکه به هر دلیل افراد زنده بمانند، باز هم جرم ریشه کنی ارتکاب یافته است.
- نئون چه آ به دلیل ارتکاب جنایاتی همچون، بازجویی افراد به دلیل ارتکاب جرائم سیاسی و کمک به ناپدید شدن اجباری مسئولیت داشت. همچنین شعبه اعلام کرد، که متهمان میدانستند که در حال ارتکاب یک اقدام وسیع از قتل‌های دسته جمعی هستند.

شعبه با اشاره به مفهوم وجود قصد و آگاهی معقول رویه دادگاه کیفری بین‌المللی یوگسلاوی سابق را تأیید کرد. شعبه ریشه کنی را عبارت از نیت کشتن افراد در سطحی گسترده، تحمیل آسیب‌های بدنی شدید یا ایجاد شرایط منجر به مرگ افراد دانست. در این راستا برای احراز عنصر روانی، داشتن علم معقول مبنی بر آنکه فعل یا ترک فعل سبب مرگ تعداد وسیعی از افراد می‌شود، کافی است. درباره انتساب اعمال صورت گرفته به دو متهم، دیوان عناصر اقدام مجرمانه مشترک را احراز کرد.

این استدلال که هدف باید ذاتاً کیفری باشد پذیرفته نشد، چرا که از دیدگاه دادگاه هدف، عمل را توجیه نمی‌کند.

صدور رأی محکومیت نئون چه آ و خیو سمفان

به باور شعبه، نئون چه آ به عنوان معاون رئیس دولت و عضو کمیته مرکزی حزب در بسیاری از موارد از جمله مسائل امنیتی و تصمیم‌های سیاسی سهم کلان داشته است. خیو سمفان نیز علاوه بر ریاست هیئت مرکزی حکومت، سخنگوی حکومت بود و مسئولیت تنظیم روابط دیپلماتیک را بر عهده داشت. همچنین، وی تأثیر بسیاری بر سیاست‌های اقتصادی حکومت به ویژه اجرای نظام تجمیع فعالیت‌های کشاورزی (حذف مالکیت خصوص بر مزارع) داشت. به این ترتیب، شعبه محکومیت هر دو نفر را به جرم ارتکاب جنایات یاد شده در یک اقدام مجرمانه مشترک محرز دانست و همانطور که گذشت، شعبه با رد اینکه هدف مشترک می‌بایست ذاتاً مجرمانه بوده و اینکه انقلاب اجتماعی صورت گرفته به خودی خود مجرمانه نبود، بیان داشت که قصد مشترک می‌بایست ارتکاب یک جرم را هدف قرار داده و یا آن را ابزاری برای دستیابی به یک هدف محسوب نماید.

نئون چه آ از ۱۹ سپتامبر ۲۰۰۷ و خیو سمفان از ۱۹ نوامبر ۲۰۰۷ به مستندات علیه خود در پرونده دسترسی داشتند. خیو سمفان و نئون چه آ مدعی بودند که، حقوق بین‌الملل عرفی، در زمان ارتکاب جرم تعریف دقیقی از جرائم ارتكابی و مجازات آن نداشته است در حالی که اصل قانونی بودن جرم و مجازات یک اصل شناخته شده است. اما در جائیکه حقوق ملی مجازات خاصی را برای ارتکاب یک جرم بین‌المللی مقرر نکرده است، دادگاه

ممکن است، به حقوق بین‌الملل بدون اینکه اصل قانونی بودن جرائم و مجازات‌ها را نقض کند، استناد کند.

در ۳۱ اکتبر ۲۰۱۳، خیو سمفان اظهارات نهایی خود را بیان کرد. خیو سمفان استدلال میکرد، که همکاری وی با نظام برجسته نبوده، چراکه او سمتی صلاحیت دار نداشته است، و اینکه بر علیه او مدرکی دال بر کنترل موثر بر فرمان‌ها مبنی بر ارتکاب جرم و همچنین رابطه موثری بین او و ارتکاب جرائم وجود نداشته است. این در حالیست که اسناد حکایت از آن دارند که، وی در آوریل ۱۹۷۶ سخنرانی کرد. بیانات عمومی وی به بهترین وجه از انتقال اجباری جمعیت حمایت میکرد. وی همچنین درصدد حفظ موقعیت خود بود که به سرعت با شناسایی زود هنگام حکومت خمرهای سرخ، به این حکومت مشروعیت بخشید. در نهایت شعبه متقاعد شد که خیو سمفان همکاری‌های عملی، تشویقی و حمایت برای ارتکاب جرائم در طول دوره انتقال اجباری دوم داشته است.

همچنین وی در بیانیه‌های عمومی در طول انقلاب دموکراسی و سوسیالیستی علم خود را در خصوص ارتکاب جرم نشان داد. آگاهی خیو سمفان در رابطه با مرحله اول انتقال اجباری محرز بود، شعبه همچنین دریافت که او از زندگی مردم در شرایط وحشتناک بعد از ۱۷ آوریل ۱۹۷۵، با وجود غذای کم و بیماری اطلاع داشته است. اما مسئولیت نئون چه آ مضاعف بود، زیرا وی در تصمیمات متخذه نقشی تعیین کننده داشته بود.

در ۱۸ آپریل ۲۰۱۲، نئون چه آ به حق سکوتش متوسل شد. او بین ژوئن ۲۰۱۲ تا ژوئن ۲۰۱۳، همکاری بیشتری با دادگاه داشت. وی دوباره در ۱۷ جولای ۲۰۱۳ به حق سکوت خود متوسل شد.

نئون چه آ اظهارات نهایی خود را در ۳۱ اکتبر ۲۰۱۳ بیان کرد. در طول اظهارات نهایی، وی از مردم، از بزه دیدگان، خانواده‌های آنها و همه مردم کامبوج عذرخواهی کرد. در طول دادرسی جدای اسناد و مدارک مکتوب شعبه از مطلعین حوادث هم دعوت به همکاری کرد. چنانکه ۵ نفر از شهروندان از طریق ویدئو با دادگاه در ارتباط بودند. هرچند فقدان فرصت برای راستی آزمایی منبع مدارک، ارزش چنین منابعی را کم می‌کند. علت این

شکل از ارتباط یکی بعد مسافت مطلعین بود و مهمتر از این امنیت ایشان، کما اینکه در اسناد بین‌المللی از جمله ماده ۲۲ اساسنامه دادگاه کیفری بین‌المللی یوگوسلاوی سابق، ماده ۶۸ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی و ماده ۳۲ کنوانسیون مبارزه با فساد ملی، برخی از موارد حمایتی از بزه دیدگان و شهود ذکر شده است هرچند در سیاست جنایی سازمان ملل، جرم انگاری تهدید بزه دیدگان و شهود به صراحت نیامده، لیکن از اطلاق عنوان مجرمانه ممانعت از حسن اجرای عدالت به شرح ماده ۲۳ کنوانسیون پارامو، میتوان این اقدام حمایتی کیفری را برداشت کرد. در جرائم بین‌المللی نیز، به عنوان مثال دادگاه یوگوسلاوی سابق در پرونده‌های دلیچ، دلایچ و نیز پرونده لندزو، درخواست‌های آزادی متهمان را به سبب خطر داشتن برای بزه دیدگان، شهود و ... را رد کرد. در حال حاضر، چون تهدید بزه دیدگان، شهود و مطلعان واقعه یکی از مواردی است که تحقیقات صحیح را به مخاطره می‌اندازد، از این رو صدور دستور بازداشت موقت به شرح ماده ۵۸ اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی تجویز گردیده است. (بیگی، ۱۳۸۹، صفحه ۶). در طول دادرسی قاضی به همه طرف‌ها اجازه داد که نظراتشان را در خصوص اسناد ارائه شده بیان کنند. علاوه بر این موارد شعبه اعلام کرد که دولت‌های خارجی مختلف گزارش‌های زیادی در خصوص اعدام کارمندان اداری جمهوری خمر و ارتشی‌ها در مناطق آزاد قبل از ۱۷ آوریل ۱۹۷۵ دادند. دادگاه نابودی مردمی که در شرایط غیر انسانی بودند را نتیجه‌ی اجبار انتقال مردم دانست، همچنین در این میان حداقل ۲۵۰ نفر از کارمندان اداری جمهوری خمر در تول پو چری اعدام شدند. در رابطه با اولین انتقال، قاضی پذیرفت که حداقل دو میلیون نفر از مرکز کشور به حومه‌ی کشور منتقل شدند و بین دو هزار تا بیست هزار نفر در زمان تخلیه اجباری و مسافرت کشته شدند، اگرچه تشخیص این تعداد به طور دقیق غیرممکن است. حمله وسیع بود هم در مفهوم جغرافیایی و هم در تعداد بزه دیدگان و همچنین سیستماتیک بود تا جائیکه چنین حجمی از بیرون راندن مردم به طور مکرر نمیتوانست شکل تصادفی داشته باشد. نهایتاً، شعبه متقاعد شد که از اول آوریل ۱۹۷۵ و در ادامه آن تا حداقل دسامبر ۱۹۷۷ یک حمله وسیع و سیستماتیک در مقابل مردم کامبوج صورت گرفته است. این حملات اشکال متفاوتی داشته از جمله: انتقال اجباری، قتل، ریشه کنی، ناپدید شدن اجباری و تعقیب مجرمین سیاسی.

دستاورد

به نظر می‌رسد، تشکیل دادگاه‌های نسل سومی با ماهیت خاص خود قدمی مهم برای ترس از بی‌کیفری افرادی که مرتکب جرائم بین‌المللی می‌شوند، باشد. همانطور که گذشت، کامبوج از جمله دولت‌های عضو اساسنامه رم می‌باشد، اما از آنجائیکه مطابق اصل عطف به ماسبق نشدن ماده ۲۲ اساسنامه، جرائم ارتكابی بین ۱۹۷۵ لغایت ۱۹۷۹ در کامبوج قابلیت رسیدگی در دیوان بین‌المللی کیفری را نداشت، لذا شعب فوق‌العاده برای رسیدگی به نقض‌های فاحش حقوق بشری در این کشور تشکیل شد. شاید این برای اولین بار است که در مرجعی بین‌المللی جرم ریشه کنی به شکل برجسته‌ای مورد امعان نظر قرار می‌گیرد. چنانکه شعب ویژه دادگاه‌های کامبوج آگاهی نسبی از انتقال اجباری که منجر به مرگ عده‌ی زیادی شد را جرم ریشه کنی دانست و بر این اساس حکم به محکومیت خیو سمفان و نئون چه آ داد. در مورد تفسیر موسع مفهوم ریشه کنی در این پرونده باید یادآور شد، در قضیه تادیچ دیوان بین‌المللی یوگوسلاوی سابق اگر رویه دیوان بین‌المللی دادگستری را در خصوص موضوع کنترل موثر پیش می‌گرفت، اعمال تادیچ احتمالاً بی‌کیفر می‌ماند، لذا با تفسیر موسع وی را محکوم کرد، هرچند این موضوع مورد اعتراض شدید قضات دیوان بین‌المللی دادگستری قرار گرفت و موضوع چند پارگی حقوق بین‌الملل را مطرح کرد. اگر رویه دیوان یوگوسلاوی را در این موضوع به عنوان یک رویه مورد پذیرش قرار دهیم، پس تفسیر نسبتاً موسع ریشه کنی از سوی شعب فوق‌العاده دادگاه‌های کامبوج صحیح می‌باشد، تا جنایات علیه بشریت حکومت خمرهای سرخ از سوی نئون چه آ و خیو سمفان بی‌کیفر نماند. همچنین است موضوع آگاهی صرف معقول از نتیجه فعل ارتكابی جهت ارزیابی عنصر معنوی در این پرونده که از آگاهی چنین تفسیری صورت گرفت. بنابراین رأی شعب از هر نظر منطبق با اصول و قواعد حقوقی بین‌المللی است. نهایتاً نکته‌ای که ذکر آن خالی از فایده نیست آنکه اصولاً، نقض حقوق بشری به دو صورت اتفاق می‌افتد: یا نقض در عمل و در مقام اجراست که نقض سیستماتیک حقوق بشری است و یا نقض حقوق بشری مورد شناسایی حقوق بین‌الملل در زمان تدوین قوانین محرومیت افراد به هر شکل را قانونمند شده و وارد قوانین دولت‌ها می‌گردد، که اینجا نقض سیستمیک حقوق بشری صورت پذیرفته است، لذا سران دولت خمرهای سرخ با ارتكاب جنایت علیه بشریت و دو بار انتقال اجباری مردم و ... مرتکب نقض سیستماتیک حقوق بشری گشتند.

پی‌نوشت‌ها

زبان فارسی

- ۱- بیگی، جمال (۱۳۸۹)، " راهبردهای حمایتی سازمان ملل متحد، ایران و اسلام در تأمین امنیت بزه دیدگان و شهود قاچاق انسان"، *فقه و حقوق اسلامی*، دوره ۱، صفحات ۲۲۵ تا ۲۵۹
- ۲- سلیمی، دکتر صادق (۱۳۹۱)، " غلبه موازین بین‌المللی حقوق بشری بر حاکمیت دولت‌ها در پرتو دادگاه‌های نسل سوم"، *تحقیقات حقوقی شهید بهشتی*، ۵۹
- ۳- کاسسه، آنتونیو، ترجمه دکتر محمد علی اردبیلی (۱۳۷۱)، "جامعه بین‌المللی و کشتار جمعی"، *مجله تحقیقات حقوقی*، شماره ۱۰، ۲۱۷-۲۴۰

زبان انگلیسی

1. Agreement between the United Nations and the Government of Sierra Leone on the Establishment of a: Special court for Sierra Leone 2002
2. Article 38 of the ECCC LAW (all penalties shall be limited to imprisonment) and Article 189 of the Cambodian Criminal Code (crime against humanity are punishable by life imprisonment).
3. Article 5 on Law on The Establishment of Extraordinary Chambers in The Courts of Cambodia for The Prosecution of Crimes Committed During The Period of Democratic Kampuchea
4. Article 50 of Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts (Protocol), 8 June 1977.
5. Blagojevic and Jokic Appeal Judgement, para. 28 (Where an accused`s own choices interfere with his right to give evidence, he cannot claim a violation of his fair trial rights).
6. Blaskic Appeal Judgement, para. 687: Delalic et al. Appeal Judgement, para. 783: Limaj et al. Trial Judgement
7. Consolidated Preliminary Objections, E 51/3, 25 February 2011, paras 43-48, 53: Preliminary Objections Concerning Jurisdiction, E46, 14 February 2011, paras 4-5, 19, 24: see also, Summary of IENG Sary`s Rule 89 Preliminary Objections and Notice of Intent of Noncompliance with Future Informal Memoranda Issued in Lieu of Reasoned Judicial Decisions subject to Appellate Review, E51/4, 25 February 2011, para. 24 (e) referring to IENG Sary`s Appeal against the Closing Order, D427/1/6, 25 October 2010, paras 106, 108, 125.
8. Co- Prosecutors Final Trial Brife in Case 002/01, E295/6/1, 27 September 2013

9. Dismissal order (OCIJ), D420, 14 september2010
10. Delalic et al. Appeal Judgment
11. Forthcoming Document Hearings and Response to Lead Co-Lawyer`Memorandum Concerning the Trial Chamber`s Request to Identify Civil Party Applications for Use at Trial (E208/4) and KHIEU Samphan Defence Request to Revise Corroborative Evidence Lists (E223) (TC), E223/2, 19 October 2012: Revised Schedule for Forthcoming Document Hearing (Commencing Monday 21 January 2013) (TC), E223/3, 17 January 2013: Announcement of Remaining Hearings Prior to the Close of Evidentiary Proceeding in Case 002/01 and Scheduling of Final Trial Management Meeting for 13 June 2013 (TC), E288, 31 May 2013: Schedule for the Final Document and Other Hearings in Case 002/01, for the Question of the Accused and Response to Motions E263 and E288/1 (TC), E288/1/1, 17 June 2013
12. Kononov v. Latvia, ECTHR (Application No. 36376/04), Judgement, 17 May 2010, Para. 208: See also, KAING Guek Eav Appeal Judgement, fn. 188.
13. KAING Guek Eva Judgment, para. 43: KAING Guek Eva Appeal Judgment, paras 547- 557: Decision on Co-Prosecutors`Rule 92 Submission Regarding the Admission of Witness Statements and Other Documents before the Trial Chamber, E96/7, 20 June 2012, paras 21-22, 32- 33: Decision on Objections to the Admissibility of Witnees, Victim and Civil Party Statements and Case 001 Transcripts Proposed by the Co-Prosecutors and Civil Party Lead Co-Lawyer, E299, 15 August 2013
14. International Center for Transitional Justice, 2006, 9
15. Nuon Chea`s Closing Submissions in Case 002/01, E295/6/3, 26 September 2013
16. LONG Norin, Denis AFFONCO, Sydney SCHANBERG, Phillipe JULLIAN-GAUFRES and CHAU Sockon. Internal Rule 26 Permits testimony by resl- time audio or Video link where it is not seriously prejudicial to, or inconsistent with, defence rights.
17. Preliminary Submissions Concerning the Applicable Law, E163/5/11, 18 January 2013
18. Response to Issues Raised by Parties in Advance of Trial and Scheduling of Informal Meeting with Senior Legal Officer on 18 November 2011 (TC), E141, 17 November 2011, p. 2: Consolidated Schedule of Witnesses and Experts for Early 2013 (TC), E236/4, 8 January 2013
19. Seromba Appeal Judgement, Paras 19- 20: Blagojevic and Jokic Appeal Judgement
20. Sarah Williams (2014), The Conviction of Cambodian Khmer Rouge Leaders- at last, **European Journal of International law**
21. Section 16: The Criminal Responsibility of Khieu Samphan

22. Section 14: Joint Criminal Enterprise
23. Section 14: Joint Criminal Enterprise
24. Scheduling of Oral Hearing on Documents (13- 16 February 2012) (TC), E170, 9 February 2012: Direction to Parties following Hearing of 21 September 2012, E233, 24 September 2012
25. Section 14: Joint Criminal Enterprise
26. See Section 4: General Overview: 17 April 1975- 6 January 1979
27. See Section 11: Movement of the population (Phase Two), 591, 594,597
28. T. 9 July 2013, 32- 39: Co- prosecuter`Response to KHIEU Samphan`s Withdrawal from Testifying and a Request for Adverse Inferences to be Drawn, E288/4/1, 16 July 2013
29. T. 31 October 2013
30. T. 18 April 2012
31. T. 20 June 2012. pp. 71-73: T. 10 October 2012, pp. 6-7: T. 6 June 2013, pp. 37-41: T. 9 July 2013, pp. 16- 27: T. 29 May 2013, pp. 26-27, 28. 55- 56: T. 30 May 2013, pp.18- 20, 83- 85: T. 4 June 2013
32. T. 17 July 2013
33. T. 31 October 2013
34. Written Record of Arrest of NUON Chea (OCIJ), c7, 19 September 2007: Provisional Detention Order of NUON Chea (OCIJ), c9, 19 September 2007: Detention Order of IENG Sary (OCIJ), c23, 14 November 2007: Police Custody Decision (OCIJ), c14, 12 November 2007: Written Record of Arrest of KHIEU Samphan (OCIJ), c24/I, 19 November 2007: Provisional Detention Order (OCIJ), c26, 19 November 2007: Police Custody (OCIJ), c15, 12 November 2007: Written Record of Arrest (OCIJ), c13/I, 12 November 2007: Arrest Warrant (OCIJ), 8 November 2007.
35. Written Record of Initial Appearance of NUON Chea (OCIJ), D20, 19 September 2007: Written Record Initial Appearance of KHIEU Samphan (OCIJ), D42,19 November 2007.

سایت‌ها

1. ejiltalk.org
2. eccc.gov.kh

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی